

Rozdział II

Co to są wioski tematyczne i skąd się wzięły?

Jak to zwykle bywa, na zmianach jedni korzystają inni tracą. Wiele wskazuje na to, że na przemianach opisanych w poprzednim rozdziale zyskują miasta i to w dodatku takie, w których jest dużo ludzi kreatywnych, wykształconych i młodych, tam może rozwijać się nowa gospodarka związana z wiedzą, doznaniem i twórczością. Tracą natomiast mieszkańcy wsi i małych miast. Dotyczy to szczególnie miejscowości położonych dalej od większych miast i lepszych dróg, pozbawionych specjalnych walorów turystycznych. Coraz trudniej w nich o pracę i coraz nudniej. Ucieka z nich młodzież. Przyszłość wielu takich wsi i miasteczek stoi pod znakiem zapytania. Mówi się, że obniża się ich konkurencyjność, że tracą możliwości zatrzymywania i przyciągania ludzi oraz biznesu, że psuje się ich wizerunek.

Gospodarka jest jak rozmowa: żeby w niej zaistnieć, trzeba mieć swoją ciekawą opowieść, dobry temat.

Ostatni gasi światło

7 \ Ub[YX'k]\ R 'R Y 8 9 A C ' J 9 F G - C B ` c Z 7 5 8 ! ? 5 G ' D 8 : ! 9 X] r f ' fl Hd . # k k k ' W U X _ U g ' W t a Ł "

Jednym ze sposobów poprawy tego wizerunku i ożywienia życia wsi jest tworzenie wiosek (miejscowości) tematycznych. Z tego rozdziału dowiesz się między innymi, co to są wioski tematyczne, skąd się wzięły, kto i co o nich pisał, co to jest tematyzacja i gdzie mamy z nią do czynienia. Zrozumiesz też, w czym wioski tematyczne przypominają teatr i dlaczego warto się bawić, tworząc takie wioski.

Co to są wioski tematyczne?

Bardzo trudno zaczynać nowe, dziwne przedsięwzięcia na wsi w pojedynkę. Na przeszkodzie stoi brak finansów, strach przed ośmieszeniem się, obawa przed porażką, brak pomysłów. Trudno też samemu przyciągnąć klienta. Stąd tak niewielu decyduje się na rewolucyjne zmiany. Jednym ze sposobów rozwiązywania tych problemów jest tworzenie wsi tematycznych.

Są to wsie, których mieszkańcy, a przynajmniej niektórzy z nich, mają wspólny pomysł na rozwój. Wokół tego pomysłu powstają zespołowe i indywidualne sposoby na zarabianie. W grupie łatwiej i łatwiej pokonywać problemy, decydować

Wieś tematyczna to wieś, w której powstał nowy pomysł na jej rozwój, temat na nową opowieść, dzięki której społeczność wsi zacznie żyć nowym życiem. Ta nowa opowieść prowadzić będzie do nowych zdarzeń.

się na nowe i nieznanne, oczywiście tam, gdzie taką grupę uda się zebrać i utrzymać zaangażowanie jej członków wobec różnych przeciwności i przeszkód.

Wieś tematyczna różni się od dotychczasowych sposobów specjalizowania się wsi tym, że jej specjalizacja jest dopasowana do gospodarki opartej na wiedzy, doznaniach i twórczości oraz powstaje w oparciu o nowe czynniki rozwoju, najczęściej natury niematerialnej i emocjonalnej. Temat rozwojowy wsi nie jest dziełem przypadku – pracuje się nad nim przeważnie systematycznie, stosując różnorodne metody tworzenia pomysłów.

Tworzenie wioski tematycznej nie zawsze wynika z potrzeb ekonomicznych. Często impulsem do jej powstania jest chęć ożywienia życia społecznego i kulturalnego wsi. Tak było np. w Aniołowie. Potrzebę utworzenia tam wioski tematycznej tłumaczy wiersz autorstwa Magdy Rzymskiej, 12-letniej mieszkanki Aniołowa:

**Aniołowo to nie miasto,
Aniołowo to nie wioska,
Aniołowo to miejscowość,
którą pozna cała Polska.
W Aniołowie można tańczyć,
W Aniołowie można śpiewać,
Aniołowo to kraina,
gdzie spełniają się marzenia...**

Może takie Aniołowo?

Ze strony internetowej poświęconej tworzeniu w Aniołowie wioski tematycznej:

„Wyobraź sobie miejsce, w którym czas staje w miejscu, w którym każdy skrawek ziemi przepełniony jest spokojem i ciepłem. Miejsce z duszą wypełnioną marzeniami i pomysłami jego mieszkańców. Wioskę, w której Anioły zaczynają każdy nowy dzień”¹.

Wiersz ten pokazuje marzenie dziewczyny o mieszkaniu w ciekawym miejscu, w którym jest miło i wesoło, w miejscu znanym, gdzie się można realizować, z którego nie trzeba uciekać. Marzenie o miejscu, które staje się przestrzenne, bogate – to już nie wieś, nie miasto, to kraina. Miejsce odrębne, własne, swój świat, w którym jesteśmy samorządni, niezależni. Nie musimy się wstydzic pochodzenia ze wsi, bo pozna ją cała Polska, bo tu spełniają się marzenia.

Korzyści z tworzenia wiosek tematycznych

Mieszkańcy wiosek tematycznych rozwijanych przez Partnerstwo „Razem” na pytanie: „Co było dla nich najbardziej znaczące w projekcie?”, odpowiadali przeważnie: „Mogłem poznać nowych ludzi. Staliśmy się zauważalni, o nas się

mówi, ludzie poznają mnie w Koszalinie na ulicy"; „Wyjeżdżamy ze wsi, spotykamy ciekawych ludzi, mamy wielu przyjaciół, odwiedzamy się”; „Nasze życie stało się ciekawsze, ludzie powychodzili z domów, oderwali się od telewizorów. Teraz, razem, możemy więcej, mniej się narzeka, bo wiemy, że od nas też coś zależy”; „To miłe, że znają nas w Polsce i w świecie. Mój kuzyn z Ameryki przysłał maila, że nas oglądał w Internecie”. Dopiero na drugim miejscu pojawiały się stwierdzenia, że tworzenie wioski tematycznej stwarza okazję do zarobku.

To właśnie poczucie bycia dostrzeganym, znanym, cenionym zachęca do pracy nad sobą i przy zakładaniu wioski tematycznej. Kiedy wieś staje się ważna, staje się jakaś, to również jej mieszkańcy przestają być anonimowi i mają sposobność, żeby podróżować, poznawać innych, zapraszać do siebie. Jeden z mieszkańców Sierakowa zagadnięty przez kolegę z innej wsi „Jak to jest, wy jesteście niby normalne chłopy, ale ze swoimi to bym tak nie pogadał?”, odparł: „No bo my się podciągamy.”

Pocztówka z Aniolowa

Tworzenie wioski tematycznej to okazja do kontaktów, spotkań, rozmów, znajomości, których by bez tego nie było. Kreowanie gry terenowej dla pięciu wsi tematycznych, której jednym z elementów będą pola do disc golfa, dało powód do odwiedzenia takiego pola w Anglii i nawiązania współpracy z mistrzem Wielkiej Brytanii w tej dyscyplinie sportu. Tworzenie labiryntów wierzbowych w Paprotach przyczyniło się do zorganizowania tam plenerów wikliniarskich i nawiązania współpracy z artystami tworzącymi formy przestrzenne z żywej wierzby. Wieś Iwęcino zajmująca się tematyką końca świata zaczyna budzić zainteresowanie wśród badaczy tego zagadnienia. Mieszkańcy wioski tematycznej mają też więcej powodów, żeby korzystać z Internetu i komunikować się w sieci, bo mają ciekawe tematy, którymi mogą się dzielić i wiele powodów do szukania informacji przydatnych w tworzeniu wioski i jej oferty, np. mieszkaniac Podgórek odgrywający rolę Rumcajsa, korzysta z Internetu, by wzbogacić swój repertuar zabaw i łamigłówek.

Certyfikat pobytu w Aniolowie

Zaangażowanie się w tworzenie wioski tematycznej uczy nowych postaw i wzmacnia poczucie własnej wartości. Ludzie zaczynają wychodzić z domu, zaczynają ze sobą rozmawiać, odkrywają swoje zdolności. Stają się bardziej atrakcyjni dla siebie wzajemnie i dla innych. Nabierają odwagi, aby zaistnieć nie tylko w swojej wiosce, ale i poza nią. Nabierają wiary w swoje siły i umiejętności odgrywania różnych ról społecznych. Odzyskują umiejętność bawienia się, nawiązują inny kontakt z ludźmi z zewnątrz. Budzi się w nich gotowość do uczenia się i odwaga, by podejmować nowe wyzwania. Wiele osób uczestniczących w tworzeniu wiosek tematycznych w ramach działań Partnerstwa „Razem” podkreślało znamieny fakt: „Odważyłam się mówić, przedtem bałam się odezwać, nie tylko przy obcych, ale nawet w domu”. Mówienie ma związek z odgrywaniem ról, z byciem w ogóle. Kiedy mówię, przestaję być statystą, biernym odbiorcą zdarzeń, staję się aktorem dosłownie i w przenośni – zaczynam naprawdę żyć.

Wieś tematyczna poszerza horyzonty

Pożytkiem ze sfery polityki z tworzenia wsi tematycznej jest to, że mieszkańcy wsi uzyskują większą świadomość swej wartości. Sołtys takiej wsi na posiedzeniu Rady Gminy może z większym przekonaniem i wiarą we własne siły zabierać głos. Taka wieś może na nowo zaistnieć w polityce. Społeczność wiejska jest bardziej świadoma tego, co się dzieje w świecie i może bardziej świadomie wybierać, nie idąc już tak łatwo na lep taniego populizmu.

- Razem damy radę.

Wieś tematyczna ma większe szanse, aby wyładnieć, zmienić swoje oblicze. Specjalizacja wsi może być eksploatowana na różne sposoby. Poszerza ona skalę pomysłów na to, co we wsi można jeszcze zrobić, w co można inwestować. Bez specjalizacji, bez nowej opowieści na wsi może powstać nowa świetlica czy przystanek autobusowy, kawałek chodnika, tereny zielone, remiza strażacka, ale wioska tematyczna poszerza horyzonty, inspiruje do nowych pomysłów, do myślenia o tym, jak stworzyć świetlicę, jakiej nie było, co w niej ciekawego, twórczego i pożytecznego można robić, jak ze świetlicy, szkoły, remizy... uczynić ośrodek rozwoju wsi.

Wielu „normalnym”, zwykłym wsiom leżącym na peryferiach grozi stagnacja, a nawet wyludnienie. Dzięki specjalizacji, dzięki ciekawej opowieści, którą wioska pośle w świat, ma ona szansę przyciągnąć ludzi kreatywnych, uruchomić nowe pokłady ludzkiej energii i zasobów, o których nawet nie wiedzieliśmy, że są w zasięgu ręki.

Dematerializacja gospodarki i nowa praca na wsi

W wiosce tematycznej znaleźć można dowody na dematerializację gospodarki oraz przykłady „nowej pracy”. Dzięki specjalizacji wieś zaczyna tworzyć trudne kiedyś do wyobrażenia sojusze i związki z artystami, naukowcami, hobbystami, przedsiębiorcami, a także na wyższym szczeblu organizacyjnym z uczelniami, grupami artystów, firmami i miastami. To ciągle jeszcze śpiew przyszłości, ale pierwsze przykłady tego typu współpracy już się pokazują:

- Wioska Hobbitów nawiązała kontakty z Towarzystwem Tolkienowskim w Birmingham (Wielka Brytania).
- Wioski tematyczne i zaprzyjaźnione z nimi szkoły z gmin Malechowo i Sianów zostały zaproszone do udziału w prowadzeniu zajęć na VIII Zachodniopomorskim Festiwalu Nauki organizowanym przez Politechnikę Koszalińską.

7\ Ub[YX'k]n 'R Y 89 AC`J9FG-CB`cZ7 58! ?5 G'D8 : !9 X]rcf`fl Hd.##k k k 'WUX_Ug'Wta Ł"

Wioski tematyczne tworzone przez Partnerstwo „Razem” zapraszane są do prowadzenia zajęć podczas imprez organizowanych w odległych od nich miejscach.

- Mieszkańcy Koszalina po spróbowaniu specjałów z Dąbrowy – Wioski Zdrowego Życia – sami teraz przyjeżdżają do tej wsi, by kupować nabiał, chleb miód i inne smakołyki.
- Wioska Hobbitów organizuje coroczne spotkania artystów społecznych.
- Wioska Bajki i Rowerów organizuje przeglądy teatralne „Wiosna z bajką” i warsztaty artystyczne dla młodzieży i dorosłych z całej Polski.
- W wioskach tematycznych prowadzone są praktyki studenckie dla studentów wielu polskich uczelni oraz zajęcia dla słuchaczy Studium Podyplomowego MBA Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Mieszkańcy wsi Aniołowo nawiązują kontakty z osobami i organizacjami zajmującymi się naukowo i artystycznie aniołami oraz z innymi miejscowościami, które mają anielskie nazwy. A wśród nich z Los Angeles.
- Wioski tematyczne w okolicy Łodzi, tworzone przez fundację PRYM, współpracują z socjologami z Uniwersytetu Łódzkiego oraz z Fundacją na rzecz Kultury Żywej „Białe Gawrony” z Łodzi.

Trasa Tolkiena w Wielkiej Brytanii, którą w 2008 roku odwiedzili hobbici z Sierakowa

Podgórkki Wioska Bajki i Rowerów

Nauka przez zabawę

Zabawy i ćwiczenia przygotowane przez wioski tematyczne i zaprzyjaźnione z nimi szkoły na VII Zachodniopomorski Festiwal Nauki:

- Skąd się bierze prąd?
- Jak mierzone czas?
- Biologia na sportowo.
- Żonglowanie i inne sztuczki, czyli gimnastyka mózgu.
- Pracownia czerpania papieru.
- Disc golf i fizyka latającego talerza.
- Tajemnice zapisane w torfie.
- Biofeedback, czyli sztuka koncentracji.
- Zrób sobie balon – nauka konstruowania balonów na ogrzane powietrze.
- Matematyka w zagadkach z zapałkami.
- Chemiczne czary mary.

W wiosce tematycznej więcej się dzieje, jest o czym rozmawiać, nie żyje się już tylko historiami z przeszłości i z telewizji. Pojawiają się własne opowieści, które pociągają innych, stają się ciekawe dla prasy, radia i telewizji. Prezentowanie wiosek tematycznych w mediach służy ich promocji, służy także wzmacnianiu nowej tożsamości wsi, nowych o niej opowieści. Jak nie uwierzyć w to, co pokazała telewizja?

Problemy towarzyszące tworzeniu wiosek tematycznych

Dotychczasowe doświadczenia związane z tworzeniem wiosek tematycznych w ramach działań Partnerstwa „Razem” oraz doświadczenia wynikające z upowszechnienia modelu wiosek tematycznych w innych regionach Polski, pokazują, że w porównaniu z takim krajem jak np. Austria, specjalizacja tematyczna wsi polskich nie jest zadaniem łatwym. Towarzyszy jej wiele problemów, są one różnej natury. Inaczej niż Austrii, polskie wsie są słabiej zorganizowane, mniej tu tradycji organizowania się i stowarzyszeń. Mieszkańcy wsi, przeważnie zniechęceni do spółdzielczości i prac społecznych, z dużą rezerwą podchodzą do wspólnej własności i wspólnych działań.

Przeszkodą w koncentrowaniu się na mocnych stronach jest częste występowanie myślenia negatywnego: „U nas nie ma nic ciekawego, tutaj to się nie uda”. Skupianie się na mocnych stronach, zdobywanie unikatowej pozycji na rynku wymaga wiary w sukces i konsekwencji w trzymaniu się wyznaczonego kursu, a z tym bywa różnie.

Wioski tematyczne tworzy się łatwiej tam, gdzie mieszkańcy wsi mają większy wpływ na planowanie i realizowanie wizji jej rozwoju. W Austrii wsie mają dużo większą samodzielność, już nawet pojedyncze miejscowości mogą tworzyć gminę, ze swoim burmistrzem i budżetem. W Polsce wieś jest w dużo większym stopniu zależna od gminy. Gmina, mając na swoim terenie wiele wsi, nie ma czasu zająć się nimi dokładnie i konsekwentnie. Działania skierowane w stronę wsi mają w związku z tym często charakter doraźnych interwencji. Zbytne zajmowanie się jedną lub kilkoma wsiami grozi niezadowolaniem ze strony mieszkańców innych wsi, stąd czasami lepiej nie robić zbyt wiele, żeby łatwiej było za-

chować zasadę „wszystkim po równo”. Powstająca w gminie wioska tematyczna bywa obiektem zainteresowania i naśladowania, ale może stać się źródłem kłopotów dla radnych i wójta. „Po co się oni tak uaktywniają, zaraz będą od nas czegoś chcieli” – powiedział jeden z wójtów na Dolnym Śląsku.

Liderzy nie zawsze chcą się brać za ryzykowne i „śmieszne” przedsięwzięcia

Praca przy tworzeniu wiosek tematycznych jest dla liderów lokalnych swoistym uczeniem się w działaniu, stwarza okazje do ich ujawniania się i doskonalenia. Jest to przeważnie dobrze przyjmowane przez radnych i wójta. Można się jednak spotkać z przypadkami niezadowolenia z tego, że rodzi się konkurencja w walce o władzę w gminie. Do podobnych konfliktów może dochodzić także na poziomie wsi. Nowi liderzy mogą zagrozić istniejącemu stanowi rzeczy. Groźba taka bierze się z tego, że dotychczasowi liderzy nie zawsze chcą się brać za ryzykowne i „śmieszne” przedsięwzięcia związane z wymyślaniem specjalizacji wsi i jej wdrażaniem, bo co będzie, jeśli się nie uda?

Jeśli sądzisz, że potrafisz, to masz rację. Jeśli sądzisz, że nie potrafisz – również masz rację.

Henry Ford

Wioska tematyczna to przewartościowanie, zmiana na poziomie filozofii życia. Pojawia się tu pytanie o prawo do ingerencji w czyjeś obrazy świata, w sposoby myślenia. Kiedy już się uporamy z tym problemem, pojawiają się dalsze – modele myślowe, wyobrażenia o sensie życia, które są tak głęboko zakorzenione i społecznie podtrzymywane, że ich zmiana wymaga czasu i wielu działań.

7 \ Ubj YX'k Jh 'h Y 8 9 A C ' J 9 F G = C B ` c Z 7 5 8 ! ? 5 G ' D 8 : ! 9 X j r c f ' l l d . # k k k ' W U X _ U g ' W t a Ł "

Nie wolno zgadzać się na pełzanie, gdy czujemy potrzebę latania.

Helen Keller

Trudno jest na wsi mówić o celach wspólnych, a do tego o celach, które wychodzą poza zwykłe wyobrażenia o tym, co na wsi jest możliwe. Na przeszkodzie stoi często brak przyzwyczajenia do tego typu rozmów i strach przed marzeniami odbiegającymi zbyt daleko od standardu. Nie łatwo jest np. zrozumieć, że pusta stodoła może być przerobiona na galerię artystyczną i na dodatek przekonać się do jej prowadzenia. Nawet, gdy się już ktoś na to zgodzi i zacznie coś robić, to wtedy sąsiedzi starają się, by zniechęcić go do szalonego pomysłu: „Zobaczysz, wyjdiesz na tym, jak Zabłocki na mydle”. Żeby mieć siłę marzeń i żeby jeszcze marzenia te były podzielane, należy znaleźć w sobie siłę zmieniania nabytych wcześniej wyobrażeń o tym, kim jestem, o wsi i jej szansach, o gospodarce. Nieste-

ty młodzi ludzie, którzy mogą wymyślić wieś od nowa, często nie chcą się tym zająć. Ich celem jest opuszczenie wsi. W swoich marzeniach widzą się w dużym mieście i za granicą.

Wymyślanie na wsi czegoś dziwnego natrafia na trzeźwy osąd ludzi przyzwyczajonych do krytykowania „kibiców kłęski”: „To się nie uda! Kto to widział?” I jeszcze na to, że praca kojarzy się na wsi z fizycznym trudem, z wytwarzaniem czegoś dotykającego, a nie z „wygłupianiem się i zabawą”. W jednej ze wsi powiedziano kobietom, które prowadziły zajęcia dla dzieci: „To ładnie, że dzieci tu przyjeżdżają, nawet im się u nas podoba, ale wzięłybyście się do porządnej roboty”. Na wieść o tym, że jeden z rolników ma zamiar zrezygnować z hodowli świń i chce przerobić chlew na miejsce do prowadzenia zajęć, jego koledzy zaczęli się o niego martwić: „Ale co ty teraz będziesz robił, jak nie będziesz miał świń?”

W nowej rzeczywistości trudniej jest odnaleźć się mężczyznom niż kobietom, które więcej czasu poświęcając dzieciom, są bardziej „wytrenowane” w zabawach, także tych, które wymagają przyjęcia nowych ról. Mężczyźni muszą się tego uczyć. Bardziej przy tym wystawieni są na oceny, których przeważnie się obawiają. Rolnicy, ludzie ciężkiej pracy, mocniej odczuwają ból z powodu zmniejszania się dochodów, a nawet bezrobocia niż kobiety. Mężczyźni, którzy ze względu na przemiany w gospodarce słabną w swoich „męskich” rolach, którzy ze względu na odpływ młodych kobiet ze wsi zostają starymi kawalerami, czasami szukają pociechy w alkoholu. Bardziej wypada im się napić, niż na trzeźwo „wygłupiać”.

**Lepiej być nikim, kto
czegoś dokonuje, niż
kimś, kto nie dokonuje
niczego.**

A. Pundit

Często pojawia się pytanie: „Co by było, gdyby wszystkie wioski chciały być tematyczne, ile takich wiosek może być?” Nie wiem. Wiem natomiast, że tworzenie wiosek tematycznych nie jest zadaniem łatwym. Nikt też nie może dać gwarancji sukcesu, że to się uda. Kiedy wioska wejdzie na rynek ze swą ofertą, jej propozycja będzie musiała przecieć konkurować z wieloma innymi. Można tylko założyć, że łatwiej o sukces będzie tam, gdzie oferta wioski będzie nasycona wiedzą, emocjami i twórczością. Łatwiej o suk-

ces, gdy zdobędziemy się na coś mniej codziennego, gdy mamy szczęście współpracować z artystami i naukowcami, gdy uda się stworzyć szersze, ponad lokalne, nawet międzynarodowe partnerstwa. Ktoś powie: niemożliwe! Tak, na początku niemożliwe, ale w miarę rozwoju wioski realne, choć nie gwarantowane. Tworząc wioskę tematyczną, trzeba nastawić się na sukcesy, ale także na porażki. Tu nie ma taryfy ulgowej. Jest jednak światełko w tunelu – problemy można przerobić na okazje.

Wioski tematyczne w literaturze naukowej

Wioskom tematycznym poświęcono niewiele miejsca w literaturze naukowej. Przegląd publikacji naukowych z tej dziedziny rozpoczniemy od Austrii. Opublikowano tam dwa opracowania oparte na badaniach naukowych autorstwa zespołów pod kierunkiem Ericha Brunmayera, obydwie prace przygotowane zostały na zlecenie Krajowego Biura Odnowy Wsi Dolnej Austrii przez Institut für strategische Zukunftsentwicklung z St. Pölten.

Pierwsza z nich pt. *Studie Themendörfer - Dörfer mit Profil* (Studium Wioski tematyczne – wioski z profilem), poświęcona jest badaniom początkowego etapu dolnoaustriackiego programu tworzenia wiosek tematycznych. Badania wykonano w czterech miejscowościach, po jednej z każdego regionu Dolnej Austrii. Wybrano odpowiednio: Prigglitz – Wieś Kultury, Kautzen – Wieś Energii, Ybbsitz – Centrum Kowalstwa, Wolkersdorf – Miasto Młodych.

W pracy tej przedstawiono roboczą definicję wsi tematycznej³. **Wieś tematyczna to wieś, której rozwój podporządkowany jest wiodącej idei, tematowi. Wieś dzięki temu staje się wyróżnialna i jedyna w swoim rodzaju. Wieś koncentrująca się na określonym kierunku, temacie rozwoju, w porównaniu z innymi wsiami o podobnym stanie wyjściowym, rozwija się lepiej pod względem gospodarczym i społecznym. We wsi takiej wzrasta też wyraźnie poziom optymizmu.** Prezentowana tu definicja stała się jednocześnie tezą, którą testowano i obroniono na podstawie badań przeprowadzonych w czterech wsiach.

Odczytać wieś na nowo

KONtynuacja

Organizacja i zarządzanie:

koncentracja na silnych stronach – sukcesy odnoszą organizacje mające unikatową pozycję na rynku i potrafiące ją wykorzystać.

Teoria polityki: polityka może być pojmowana jako zarządzanie przyszłością, jako proces stopniowego urzeczywistniania wizji odnoszącej się do przyszłości.

Filozofia: aktualne działania czerpią swą siłę i sens z celu umieszczonego w przyszłości.

Psychologia społeczna:

koncentracja na jasno zdefiniowanych wspólnych zadaniach (system zewnętrzny) polepsza znacząco jakość stosunków międzyludzkich (system wewnętrzny). Wynika z tego, że realizacja klarownych, dobrze zdefiniowanych i przyjętych przez społeczność celów prowadzi do harmonizacji życia społecznego.

stojący przed społecznością prowadzi do jej lepszego zgrania i wspólnego przekonania, co do celowości działań.

Nauki ekonomiczne: produkt o silnej, rozpoznawalnej marce wzbudza większe zainteresowanie i jest bardziej atrakcyjny dla klientów.

Według omawianej pracy idea tworzenia wsi tematycznych ma u swych podstaw przesłanki wynikające z teorii różnych dyscyplin naukowych⁴:

- organizacji i zarządzania,
- teorii polityki,
- filozofii,
- psychologii społecznej,
- socjologii.

Wynika z tego, że tworzenie i funkcjonowanie wioski tematycznej jest przedsięwzięciem o charakterze interdyscyplinarnym. Mamy tu do czynienia z różnorodnymi zjawiskami i zależnościami wynikającymi z działania na „żywym organizmie wsi”.

Druga praca, opublikowana w 2005 roku, nosi tytuł *Themendörfer. Erfolg und Nachhaltigkeit. Eine Evaluierungsstudie*⁵ („Wioski tematyczne. Sukces i trwałość rozwoju. Studium ewaluacyjne”). Badaniom poddano trzy nowe miejscowości (Poysdorf – Miasto Wina, Gross Gerungs – Miejsce Mocy, Bromberg – Wieś Czarownic) oraz ponownie wieś Ybbsitz.

Z raportu wynika, że mieszkańcy badanych wsi odnoszą się z sympatią do działań związanych z pozytywnym wyróżnianiem się wsi na zewnątrz i bardziej się z nią identyfikują. Zauważane są wyraźne postępy w rozwoju społecznym i gospodarczym wsi. Sukces generuje sukces i jest dynamiczny. Żaden stan, który udało się osiągnąć nie jest dany na zawsze. Nowe i przeprowadzone z powodzeniem projekty stwarzają nowe potrzeby, a te znowu nowe idee. Społeczności wsi osiągające sukcesy są bardziej dynamiczne. Widać to w sposobach zarządzania nimi, jak i w trwałości procesu rozwojowego.

W 2006 roku Markus Thieme i Kay-Uwe Birkigt z Niemiec opublikowali artykuł pt. *Dorfentwicklung mit wirtschaftlichen Leitbildern zur Erhöhung der lokalen Wertschöpfung (Themendörfer)*⁶ „Wizja rozwoju wsi pomaga w poprawie jej lokalnej wartości (wioski tematyczne)”. Autorzy artykułu omawiają program tworzenia wiosek tematycznych w Dolnej Austrii i przedstawiają na tym tle przykładowe wioski tematyczne z Niemiec. W pracy zawarte są wnioski

z badań przeprowadzonych na przykładzie dwóch wsi tematycznych z Dolnej Austrii i trzech wsi niemieckich.

W podsumowaniu autorzy stwierdzają, że wioski tematyczne można uznać za podstawę zintegrowanego rozwoju obszarów wiejskich. Miejscowości, które wdrażają wyraźną wizję rozwoju radzą sobie lepiej pod względem społecznym i gospodarczym. Temat rozwojowy wsi oddziałuje wewnętrznie (na samą wieś) i zewnętrznie (na jej otoczenie).

Działanie do wewnątrz: temat, wyraźna wizja rozwoju jest jak pion murarski – pozwala uporządkować działania i trzymać się kierunku, wpływa na wzmacnianie się społeczności prowadzi do poprawy warunków bytu.

Działanie na zewnątrz: wyraźna wizja rozwoju i jego temat wpływają na wzmocnienie wyróżnialności miejscowości i budowę jej wizerunku. Dzięki temu stabilizują się podstawy dla istniejących i nowych działalności gospodarczych. Wieś staje się bardziej atrakcyjna dla osób i firm szukających miejsc do osiedlenia się i inwestowania. Na bazie specjalizacji rozwijają się regionalne centra kompetencji, wzmacnia się oferta turystyczna, rośnie ilość miejsc pracy.

Wioski tematyczne tworzone są także na szeroką skalę w Korei Południowej. Artykuł im poświęcony opublikowali Lee Seong-Woo i Nam Sou-Yeon. Autorzy omawiają koreański program tworzenia wiosek na tle rozwoju turystyki wiejskiej. Pokazując rozległość przedsięwzięcia i jego pionierski charakter, autorzy artykułu odnoszą się jednocześnie krytycznie do sposobu koordynacji programu i wyrażają obawy, co do trwałości jego efektów⁷.

W Polsce ukazało się dotychczas kilka artykułów poświęconych wioskom tematycznym autorstwa Waława Idziaka. Najobszerniejszy z nich pt. *Wsie tematyczne*⁸, będący rozdziałem książki pt. *Internet w mojej społeczności*, zawiera przykłady wiosek tematycznych oraz prezentacje uwarunkowań ich powstawania i funkcjonowania, a także opis kroków związanych z tworzeniem wiosek. Artykuł kończy rozdział poświęcony specjalizacji miast. Wioskom tematycznym poświęcony jest także rozdział książki *O odnowie wsi*.⁹

Artykuł Krzysztofa Hermana *Koncepcja wsi tematycznej jako forma ochrony krajobrazu kulturowego na przykładzie Starej Wsi koło Przedborza*¹⁰ prezentuje model tworzenia wsi tematycznej, w którym pomysł na wieś, dotyczący stworzenia Ośrodka Szkoleniowego Japońskich Sztuk Waliki, pochodzi z zewnątrz i dodatkowo z obcej kultury.

W ostatnich latach wioski tematyczne zaczynają interesować studentów, którzy piszą poświęcone im prace licencjackie i magisterskie. Wśród ukończonych wymienić można pracę Piotra Idziaka *Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie przechodzenia wiejskiej społeczności lokalnej do funkcjonowania w gospodarce opartej o wiedzę* oraz pracę Pawła Seelieba *Zwierzęca wieś tematyczna jako forma aktywizacji turystycznej obszarów wiejskich*.

Wioskom tematycznym poświęcone są również artykuły w prasie lokalnej i branżowej związanej z rozwojem obszarów wiejskich. Dotyczą one jednak opisów konkretnych wiosek tematycznych i oprócz ogólnych stwierdzeń nie wnoszą wiele do zrozumienia istoty tematyczności wsi.

Z powyższego przeglądu literatury dotyczącej wsi tematycznych wynika, że dziedzina ta jest w małym stopniu zbadana. Mamy tu do czynienia z przewagą praktyki nad teorią.

Tematyzacja miast

Więcej uogólnień o charakterze naukowym z dziedziny tematyczności można znaleźć w pracach poświęconych „tematyzacji miast”. Chodzi tu szczególnie o książki takich autorów jak Sharon Zukin¹¹, John Hannigan¹², Dennis R. Judd i Susan S. Fainstein¹³ oraz Mark Gottdiener¹⁴.

Uogólniając treści zawarte w ich opracowaniach, można stwierdzić, że „tematyzacja” (*theming*) jest projektowaniem przestrzeni (środowiska), które zaczyna opowiadać swoją nową historię. Architektura jest tu podporządkowana tej historii właśnie. Korzeni tematyzacji upatruje się w dziewiętnastowiecznych Wystawach Światowych Ogrodach Tivoli w Kopenhadze oraz Luna Parku Freda Thompsona na Coney Island (Nowy Jork).

Tematyczność znalazła swój perfekcyjny wymiar wraz z otwarciem w 1955 roku Disneylandu. Nie mogąc się porozumieć z architektami, Walt Disney zatrudnił do pracy przy projektowaniu swego pierwszego parku rozrywki scenografów i reżyserów z Hollywood. Oni potrafili zrozumieć jego ideę przeniesienia opowieści w życie. Dopełnieniem marzenia Disneya, zrealizowanym już po jego śmierci, było zbudowanie na Florydzie idealnego miasta Celebration. W listopadzie 1996 roku sprowadziło się do niego pierwszych 350 mieszkańców. Obecnie miasto liczy 5000 obywateli, a planowane jest na 20 tysięcy. Celebration jest spełnieniem marzeń o dobrym, cukierkowym, amerykańskim miasteczku, jak z filmów Disneya: „Było kiedyś takie miejsce, gdzie sąsiedzi pozdrawiali sąsiadów o cichym letnim zmierzchu... Jest takie miejsce, w którym powrócisz do czasów niewinności... Miejsce ulubionych cukierków z dzieciństwa, sekretnych kryjówek i gry w klasy na chodnikach”¹⁵.

Na ulicy Celebration

Celebration jest przykładem miasta idealnego. Historia zna więcej takich miast. Jest nim chociażby polski Zamość. Miasta idealne powstawały w renesansie i w baroku, współczesnym ich przykładem jest Brasilia. Swoistą odmianą miasta idealnego są miasta-ogrody. Według Ebenezera Howarda, twórcy tej koncepcji, miasto-ogród miało być ratunkiem na problemy ówczesnego świata, szczególnie na wysokie czynsze i nierówności społeczne. Przykładem miasta-ogrodu jest starsza część Konstancina-Jeziorny. Krytycy miast idealnych zwracają uwagę na to, że zaplanowane idealnie miasta z trudem się rozwijają zamknięte w gorsecie geometrycznych układów i „śmierdzą” totalitaryzmem¹⁶.

Obok miast idealnych mamy także miasta i wsie tworzone przez społeczności alternatywne, np. sekty religijne. Przykładem takich miejscowości są wioski Amiszów w USA, z których wiele staje się dzisiaj atrakcjami turystycznymi¹⁷, czy Salt Lake City wtedy, kiedy powstawało budowane przez Mormonów¹⁸. W całym świecie jest także kilka miejscowości tworzonych w duchu ekologii, należy do nich Arcosanti budowane według idei architekta Paolo Soleri na pustyni w stanie Arizona (USA). Arcosanti pomyślane jest jako laboratorium współczesnego miasta¹⁹.

Miasto Ogródów

Marka

Tworzenie specjalizacji wsi, jej tematu rozwojowego, wiąże się ze wzrastającym znaczeniem marki w gospodarce. Marka nie dość, że ważna dla firm, staje się obiektem pożądania miast, regionów, a nawet państw. W tym kontekście warto zwrócić uwagę na starania wielu miast i państw o określenie na nowo swojej tożsamości poprzez wykreowanie marki. W tej dziedzinie mamy do czynienia z dużą ilością opracowań naukowych z zakresu marketingu miejsca (terytorium) i tworzenia marek – także opracowań, które ukazały się w języku polskim²⁰. Dotyczą one jednak szczególnie miast i regionów. Wieś traktowana jest w nich marginalnie, jako element regionu.

W zakresie marketingu miejsc można zaobserwować w Polsce przewagę teorii nad praktyką. Polscy naukowcy zajmują się nimi już od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Gorzej jest z wdrażaniem teorii do praktyki działań lokalnych. Wiele samorządów pozostaje w tej dziedzinie na poziomie przygotowania logo, sloganu reklamującego miasto oraz prowadzenia ogólnie pojętej promocji, za którą niewiele stoj²¹

Specjalizacja wsi

Początków wiosek tematycznych można się doszukiwać w dawnych formach specjalizacji wsi. Już w czasach neolitu były osady, w których produkowano specyficzne dla nich wyroby trafiające do odbiorców z odległych nawet miejsc. Toporki krzemienne z okolic Opatowa znajduje się w różnych miejscach Europy. Swoją własną – rzecz by dziś można: wyspecjalizowaną działalność – miały osady, w których warzono sól, wydobywano i obrabiano bursztyn. Osady takie działały często w skali europejskiej.

Przykłady wyspecjalizowanych wsi możemy znaleźć też w średniowieczu, wśród wsi służebnych, w których prowadzona działalność podporządkowana była potrzebom feudalnego pana. Ten typ osiedli zakładano w Polsce w okresie organizowania się państwa Piastów, a ich początki datuje się na X wiek. Wsie służebne specjalizowały się w produkcji określonego towaru na potrzeby dwo-

ru (grodu, zamku, pana feudalnego). Mieszkańcy osad służebnych zwolnieni byli od ciężarów prawa książęcego, płacąc za to wyrobami rzemieślniczymi. Dostarczali chleb i mięso, ale także tkaniny, uzbrojenie i inne wyroby rzemieślnicze. Nazwy dzisiejszych wsi często kryją w sobie pamięć o dawnej specjalności, np.: Piekary – piekarze; Grotniki – wytwórcy grotów do strzał; Koniary – bo w takiej osadzie hodowano konie; Świniary – bo hodowała świnie, Zduny, bo mieszkańcy takiej wsi stawiali piece. Wieś służebna Psary dostarczała psów myśliwskich, wieś Kuchary zaspokajała potrzeby kuchni pana grodowego, wieś Rybitwy – dostarczała ryb, Cieśle – wyrobów ciesielskich, Sokolniki – sokołów myśliwskich. W połowie XIII wieku, gdy system tzw. prawa książęcego uległ już rozkładowi, wsie służebne straciły swe dawne znaczenie. Stały się „normalnymi” osadami. Z czasem rzemiosło przeszło ze wsi do miasta. Dostrzegając jego wartość, miasta zaczęły zastrzegać dla siebie prawo do wytwarzania określonych przedmiotów.

Rudnik i wiklina

„Hrabia Ferdynand Hompesch sprawił, że Rudnik nad Sanem, zaniedbane, biedne galicyjskie miasteczko zmieniło swoje oblicze, a mieszkańcy podnieśli się z biedy. Z jego inicjatywy przeprowadzono przez miasto linię kolejową, wytyczono bitą drogę do Leżajska. Uważa się go za ojca rudnickiego wikliniarstwa, które wzbogaciło miasto i mieszkańców. Wykorzystując rozdającą się koniunkturę na wyroby wiklinowe, wysłał on na nauki do Wiednia pięciu młodych rudniczan, którzy po powrocie szkolili innych. Dzięki tym mądrym posunięciom Rudnik stał się znanym w całej Europie ośrodkiem wikliniarskim”²³.

Do specjalizacji wsi w określonym rodzaju upraw przyczyniał się klimat i jakość gleb (winnice, tytoń, chmiel, wiklina). Niekiedy początkiem specjalizacji wsi był pomysł dziedzica lub księdza (sady na Podhalu, pszczelarstwo we wsi Kamianna²², przemysł wikliniarski w Rudniku nad Sanem). Są wsie, w których z połączenia klimatu, jakości gleb i przekazywanych z pokolenia na pokolenie umiejętności wytworzyły się swoiste monokultury upraw, np. ziół, cebuli, fasoli, ogórków, kapusty, czosnku.

Przyjrzyj się nazwom miejscowości w twoim rejonie, może są wśród nich dawne wsie służebne?

Świętowanie i zabawa

Wioski tematyczne to także nawiązanie do świętowania, gry, zabawy, opowieści o dziwnych światach, chęci odgrywania ról innych osób. To miejsce, do którego udajemy się, żeby zaistnieć inaczej, oderwać się od codzienności. W tym rozumieniu geneza wiosek tematycznych jest bardzo stara. Można ją wywieść z czasów antycznych i wiązać, oczywiście nie wprost z uroczystościami tematycznymi, saturnaliami i karnawalem²⁴. Inscenizowano wówczas nawet bitwy morskie, rodził się teatr.

Zabawa jest starsza od kultury

Jan Huizinga

Po czasach racjonalizmu i przewagi praktycyzmu z epoki industrialnej wracamy do zabawy, jako ważnej formy aktywności ludzkiej. Holender Jan Huizinga, jeden z najwybitniejszych nowożytnych historyków kultury, w swej książce *Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury* napisał: „Z chwilą, gdy okazało się, że nazwa *homo sapiens* nie tak dobrze jednak pasuje do naszego gatunku, jak to niegdyś przypuszczano, ponieważ w końcu wcale nie jesteśmy tak rozumni, jak skłonny był to w naiwnym swoim optymizmie wierzyć wiek osiemnasty, umieszczono obok tego określenia naszego gatunku *homo faber* – człowiek twórczy. Nazwa ta wszelako jest mniej trafna od poprzedniej, gdyż *faber* jest także niejedno zwierzę. To, co odnosi się do twórczości odnosi się także do zabawy; bardzo wiele zwierząt bawi się. Mimo to nazwa *homo ludens* – człowiek bawiący się – wydaje mi się ukazywać funkcję równie istotną, co działanie, i zasługiwać na istnienie obok *homo faber*”²⁵.

Zdaniem Jana Huizingi, zabawa to aktywność, w którą wpisana jest chęć do życia i zachowania oparte na normach. Według niego, u źródeł wszelkich poczynań człowieka, także u podstaw szeroko rozumianej kultury, leży zabawa. Paradoksalnie zabawa – gra, współzawodnictwo – leżą u podstaw zarówno wojen, jak i nauki, sztuki i filozofii. Podczas zabawy mamy do czynienia z doświadczeniem duchowym (którego nie należy utożsamiać z przeżyciem religijnym). To oznacza pewien „nadmiar”, którego przejawem jest zabawa. W przypadku człowieka pracującego – *homo faber* i rozumnego – *homo sapiens* nadmiar ten oznacza, że jesteśmy więcej niż rozumni. Zabawa jest też czymś więcej niż tylko rozumnym zachowaniem²⁶.

Zabawa w chowanego jest jedną z najstarszych zabaw ludzkości

Zabawa w wieś

W wieś bawiły się także dwory, i to królewskie! Za jedną z pierwszych prób utworzenia wioski tematycznej uznać by można sentymentalną wioskę w Trianon, urządzoną przez Marię Antoninę dla przyjemności i zabawy licznie odwiedzających dwór królowej Francji gości.

Stefan Zweig, autor biografii Marii Antoniny, tak napisał o Petit Trianon: „Na maleńkim tym skrawku ziemi znaleźć się więc musi wszystko: francuskie, indyjskie i afrykańskie drzewa, holenderskie tulipany, południowe magnolie, staw i rzeczulka, góra i grotta, romantyczna ruina i wiejskie chatki, greckie świątynie i wschodnie, szerokie drogi, holenderskie wiatraki, północ, południe, wschód i zachód, naturalność i dziwaczność, wszystko sztuczne, a najdokładniej

przebiegłością uczynić bardziej naturalną, a sztucznej dekoracji nadać pozór wyrafinowanej prawdziwości, sprowadzeni są do współpracy w tej najkosztowniejszej po wsze czasy komedii pasterskiej figuranci prawdziwi: chłopci i dziewczyny wiejskie z prawdziwymi krowami, cielętami, świniami, królikami i owcami, prawdziwi żeńcy, kosiarze, myśliwi, młeczarze i praczeki, aby żęli, nawozili i doili, i teatr marionetek mógł grać bez ustanku...”

Sielanka

Uczta u wielkiego mistrza

To gra przygodowa rozgrywana na zamku w Malborku. Uczestnicy gry, podzieleni na kilkusobowe poczty, poszukują ukrytego szlaku w zamku. Na trasie napotykają rozmaite przygody i zadania, np.: próbę zbroi płytowej, próbę bursztynową u krzyżackiego alchemika, strzelanie z łuku i kuszy itp. Sekretne hasło, skompletowane dzięki rozwiązaniu szeregu zadań na szlaku, otwiera przed wędrującymi wrota sali uczt wielkiego mistrza.

Disneylandy i gry

Bardziej współczesne inspiracje do tworzenia wiosek, choć pewnie mające podobne źródła, to tematyczne parki rozrywki wymyślone przez Walta Disneya²⁷, które przenoszą bajkę z ekranu w namacalną przestrzeń. Wioski tematyczne rozwijają się równoległe do renesansu bractw rycerskich i rekonstrukcji sławnych bitew²⁸, odbudowy grodzisk, imprez tematycznych na zamkach i w miastach, gier miejskich²⁹, gier w muzeach, tematycznych programów w telewizji, tematycznych imprez turystycznych, tematycznych ślubów i wesel, tematycznych spotkań integracyjnych i szkoleń dla firm oraz tematycznych przyjęć w restauracjach.

Wieś jak teatr

Jaki może być wspólny mianownik wiosek tematycznych? W czym jest podobna austriacka Wioska Nonsensu Herrnbauergarten³⁰ do francuskiej Wioski Owczej Vasles³¹ i polskiej Wioski Hobbitów? Wydaje się, że podobne jest w nich to, że ze swoją ofertą kierują się w stronę nowej gospodarki, proponując klientom emocje, wiedzę i możliwość tworzenia. Wspólne w takich wioskach jest też to, co można by roboczo nazwać teatralizacją, której początkiem jest nowa interpretacja wsi, związana z tematem specjalizacji. Wioska tematyczna to rodzaj przebrania, inscenizacji wsi, czasem bardziej, czasem mniej wyraźnej. Kiedy pojawia się w wiosce makowej, to od razu wiadomo, że to właśnie ta wioska. Wjeżdżających do Krzywogońca – wioski grzybowej – wita tablica z nazwą wsi w kształcie borowika³². Niekiedy przebijają się również mieszkańcy wioski tematycznej, jak np. w Podgórkach, które stają się wioską bajki i rowerów. Teatralizacja czy zabawa służą w zasadzie dwóm celom. Po pierwsze, aby choć na chwilę uwolnić się z okowów norm społecznych i dać upust prawdziwej naturze – tak działo się podczas obrzędów dionizyjskich, z których narodził się teatr. Po drugie, teatr pozwala bezpiecznie (to tylko zabawa) spróbować siebie w nowej roli. Karnawał to taki czas, kiedy ludzie dają sobie przyzwolenie na przekraczanie norm. Zakładając maskę, stajemy się anonimowi, ale też stajemy się kimś innym. Zapewne dlatego maska jest elementem obecnym we wszystkich kulturach świata.

- Zaraz gramy!

Wioski kulturowe

Rodzajem wiosek tematycznych są wioski kulturowe (*cultural village*), które szczególnie licznie powstają w Azji i Afryce. To próba ratowania resztek tradycyjnej kultury wsi i rolnictwa przed postępującą globalizacją i modernizacją. Ruch ten przypomina tworzenie skansenów w Europie. Zaczęły one powstawać w XIX, aby gromadzić zabytki kultury materialnej wsi zagrożone industrializacją i urbanizacją. W odróżnieniu od skansenów, wioski kulturowe nastawione są bardziej na zarabianie niż na ochronę zabytków. Są one także przejawem muzeifikacji wsi i włączania się peryferyjnych regionów w nurt współczesności, bo muzeum kojarzy się z cywilizacją Zachodu – najwięcej muzeów na głowę mieszkańca utworzono w USA³³. Wioski kulturowe mają swoje specjalizacje dotyczące: przyrody, kultury, rzemiosła, a także przemysłu wiejskiego. Przykładami wiosek kulturowych może być Sarawak Cultural Village z Malezji³⁴ oraz Shangana Cultural Village z Południowej Afryki, która została zbudowana przez członków plemienia Shangana³⁵.

Inne wioski kultury

Nieco inaczej niż wioski kulturowe działają wioski należące do europejskiego ruchu wiosek kultury (*Cultural Village*). Ruch ten zapoczątkowany został w 1992 roku w Holandii, we wsi Wijk aan Zee, która była zagrożona utworzeniem tam wysypiska śmieci. To całkowicie oddolna inicjatywa, podjęta w odpowiedzi na program Europejskich Miast Kultury. Inicjatorzy uznali konieczność zorganizowania obrony wartości wiejskich. Ruch wiosek kultury zjednoczył 12 wsi europejskich, udowadniając, że także w małych wsiach ludzie mogą mieć silne poczucie własnej wartości, mogą być zmotywowani do obrony zasad demokracji i ratowania tego, co cenne w życiu wsi. Motto tego ruchu brzmi: „Centrum świata jest miejsce, w którym żyjesz”³⁶.

Ekomuzea

Ekomuzeum to muzeum bez murów. Działa jako sieć rozproszonych w terenie obiektów (ekspонатów). Tworzą one kolekcję prezentującą przyrodę i kulturę regionu. Ekomuzea mogą działać na bazie jednego gospodarstwa – przypominają wtedy gospodarstwo tematyczne, na obszarze

Folder promujący ekomuzea na Dolnym Śląsku

Muzeum Chleba

Przykładem ekomuzeum jest Muzeum Chleba w miejscowości Seia (Portugalia). To prywatny kompleks muzealny, w którym zachowano tradycje, historię i sztukę wypieku chleba. W Muzeum Chleba można zwiedzić stałe ekspozycje poświęcone takim zagadnieniom, jak np.: cykl wypieku chleba; chleb w kulturze, polityce i religii; sztuka wypieku chleba; chleb (praca i narzędzia); dzieła sztuki inspirowane chlebem. Jest tu też „Sala zabawy, nauki i fantazji”, w której można prowadzić doświadczenia związane z wypiekiem chleba. Muzeum Chleba sponsoruje wydawnictwa, których tematyka wiąże się z chlebem, uprawą ziemi i historią żywności w Portugalii, np. książkę *Chlebowe słowa*, spis około sześciuset portugalskich powiedzeń wiążących się z chlebem, wraz z komentarzami.

„Chleba naszego powszedniego”

Zobacz Ekomuzea we Francji⁴⁰.

<http://ecomusee-avesnois.fr>

wsi, tak jak wioska tematyczna, albo w postaci trasy (sieci) łączącej kilka, a nawet kilkanaście wsi – przypominają wtedy trasę lub krainę tematyczną.

Ekomuzea jako całościowa metoda zachowania i prezentowania dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego miały swój początek w Europie w latach 60. XX wieku. Zaczęło się od Francji, gdzie obecnie działa około 70 lokalnych i regionalnych ekomuzeów. Wśród polskich ekomuzeów wymienić można: Ekomuzeum „Trzy kultury w Lutowiskach”³⁷, Ekomuzeum „Dymarki” w Tarchalicach³⁸. Ciekawym przykładem ekomuzeum z Francji, kolebki ekomuzeów, może być Ekomuzeum Trufli³⁹.

Ekowioski

Są to wioski (osady), w których mieszkańcy chcą prowadzić życie zgodne z zasadami rozwoju zrównoważonego. W takich osadach, przynajmniej z założenia, dba się o środowisko naturalne, stosując ekologiczne rozwiązania dotyczące żywności, energii, odpadów i budowania. Dbą się także tutaj o dobre relacje między ludźmi i rozwój duchowy. W ekowioskach mieszka przeważnie od 50 do 200 osób, chociaż zdarzają się mniejsze i bardziej ludne miejscowości. Ekowioski tworzone są zwykle od podstaw lub w wioskach, które się już wyludniły, rzadziej powstają w ramach istniejących już miejscowości. Ruchowi ekowiosek w skali świata patronuje organizacja Global Ecovillage Network⁴¹. Na poziomie europejskim działa The European Ecovillage Network⁴². Ciekawe informacje dotyczące ekowiosek znaleźć można na stronie internetowej stowarzyszenia „Zielona Przestrzeń”⁴³.

Trasa tematyczna

Trasa tematyczna jest siecią typowych dla regionu atrakcji, które są promowane i udostępniane w ramach wspólnego tematu. Trasy tworzone są i utrzymywane przez zawiązywane w tym celu lokalne partnerstwa grupujące przedstawicieli samorządów, gospodarki i organizacji społecznych. Udostępnienie pojedynczych atrakcji w ramach trasy podnosi ich atrakcyjność i wpływa na poprawę konkurencyjności regionu. Trasy tematyczne tworzone są zwykle na obszarach, na których nie ma wyraźnych, pierwszorzęd-

nych atrakcji turystycznych. Wartość zasobów kultury oraz przyrody o regionalnym i lokalnym znaczeniu podnosi się poprzez dodanie im opowieści i znaczeń związanych z tematem.

Trasy tematyczne mają długą tradycję, tworzone są już od lat 50. XX wieku, jednak najwięcej zaczęło powstawać po 1990 roku. W samej Austrii w 2003 roku funkcjonowało około 70 tras tematycznych, z tego dwie trzecie stanowią trasy o tematach związanych z kulinariami, a jedną trzecią związane z dziedzictwem kultury. Wśród kulinarnych najwięcej jest tras wina⁴⁴.

Trasy tematyczne łączą często wioski i gospodarstwa tematyczne, specjalizujące się w określonym typie produkcji i zajęć. Podobnie jak wioski, tak i trasy tematyczne nawiązują do historii miejsca, jego dziedzictwa kulturowego i lokalnej tradycji.

Obok tras o znaczeniu regionalnym działają trasy na poziomie krajowym oraz trasy przebiegające przez kilka krajów. Trasa taka, złożona z wielu tras krajowych, jest szlak pielgrzymkowy do Santiago de Compostella, zwany też niekiedy Drogami Świętego Jakuba. Johann Wolfgang Goethe powiedział, że dzięki tym drogom rozwinęła się Europa, nawiązywane były kontakty, ludzie komunikowali się. Oblicza się, że w średniowieczu po Drogach Św. Jakuba rocznie przemieszczało się około miliona osób. Ten ruch w czasach reformacji zanikł, aby odnowić się pod koniec XX wieku. Kiedy dziś wraca się do tradycji szlaków do Compostelli, wraca się zarazem do dawnych zachowań, np. pielgrzymi noszą muszle, które można kupować w samej Compostelli i w innych miejscowościach na szlaku.

Współczesne wędrówki Drogami Św. Jakuba nawiązują do dawnych pielgrzymek do Rzymu czy Jerozolimy, a także dzisiejszych wędrówek po trasach kulturowych. Cechą szczególną pielgrzymek do Compostelli jest to, że przede wszystkim stwarzają one szansę na rekolekcje w drodze. Jednocześnie szlak ten stanowi doskonały przykład na to, jak dobroczynny dla położonych na szlaku miasteczek i wiosek jest ten powrót do źródeł

Kiedy wróciłem z pielgrzymki, namalowałem ogromny obraz przedstawiający wszystko, co mi się przydarzyło. To droga zwykłych ludzi, to też i ty możesz tak zrobić, jeśli zechcesz. A jeżeli nie umiesz malować, spisz to lub wyraż poprzez balet. W ten sposób ludzie, gwłUX_Ug'Wta Ł", będą mogli przemierzyć Szlak Świętego Jakuba, Drogę Mleczną, niezwykłą Camino de Santiago.

Paolo Coelho
„Pielgrzym”

Pielgrzym

pielgrzymowania. Jak ożywczo wpływa na lokalną gospodarkę, na rozwój wsi i miasteczek, które niegdyś, wraz z odejściem pielgrzymów, utraciły rację bytu.

Współcześnie ta pątnicza opowieść jest na nowo ożywiana (przyczynił się do tego również Paolo Coelho, pisząc swą powieść *Pielgrzym*) i kiedy dzisiejsi turyści – tak jak niegdyś pielgrzymi – pojawiają się na horyzoncie, znów jest dla kogo żyć i pracować. Bo przecież wioski i miasteczka na szlaku do Compostelli powstawały właśnie dlatego, że tamtędy wędrowali pielgrzymi. Dziś znów, jak przed wiekami, przygotowuje się dla przybyszów rozmaite atrakcje – święta tematyczne, jarmarki i odpusty. W dobie obecnej dawne szlaki pielgrzymkowe na nowo są odkrywane, badane, sprawdzane. Współcześnie docieka się, po jakich drogach mogły wieść. Często szlaki te były też szlakami kupców i zapewne część z nich przekształciła się we współczesne szosy.

Starobawarska Droga Wołów

Przykładem nowego myślenia o przyszłości obszarów wiejskich jest współpraca uniwersytetu w Augsburgu z powiatem Aichach (Niemcy). Studenci stworzyli grupę projektową „Starobawarska Droga Wołów”. Trasa prowadzi przez historyczne miejsca hodowli i pędzenia wołów. Oprócz atrakcji, czekających na turystów na samej trasie, studenci zaplanowali różne atrakcje we wsiach, które pracują nad swoimi specjalizacjami. Wśród nich są gospody, w których serwuje się potrawy regionalne związane z wołowiną, m.in. oryginalne pieczenie wołowe z Wittelsbaher. W opracowaniu jest także książka kucharska z regionalnymi przepisami. Planuje się inscenizację zajęć rolniczych i poświęcone im prezentacje multimedialne, festiwale i różnego rodzaju konkurencje sportowe powiązane z wołowiną. Przygotowywane są gry planszowe i terenowe. Podjęta została także próba przygotowania atrakcji związanych z leczeniem metodami naturalnymi. Opracowuje się nowe sposoby sprzedaży i marketingu wołowiny z tamtych stron. Wiele z planowanych działań odwołuje się do różnych form pedagogiki przygody⁴⁵.

Zobacz Trasę Wina w południowym Tyrolu⁴⁶.

www.weinstrasse.com/en/

Zobacz Trasę Kiszzonej Kapusty w Alzacji⁴⁷.

<http://grandried.fr/248000018.html>

Krainy tematyczne

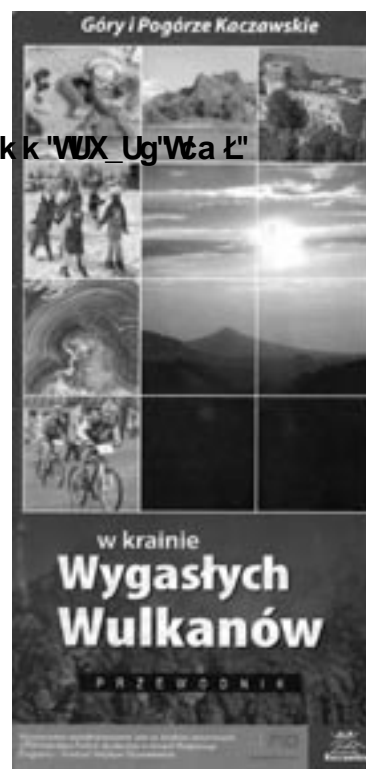
Przedstawiciele austriackich wsi, leżących w graniczącej ze Słowenią dolinie Auersbach, długo szukali sposobu na wyjście z impasu gospodarczego. Udało się to dzięki odkryciu, że ich wspólną wartością są wygasłe wulkany. Region zyskał nową tożsamość, jako kraina wulkanów (*Vulkanland*)⁴⁸. Jednak razem z odkryciem skarbów, jakimi są wygasłe wulkany, dokonano innych odkryć. Przekonano się, że przyszłość regionu można budować na jego zasobach i wartościach. Tak o tym pisze Josef Ober, opiekun programu „Kraina Wulkanów”: „Styryjska Kraina Wulkanów to rzemiosło, kulinaria, witalność! Zapatrzeni w to, co daleko, zajęci zdobywaniem coraz to nowych rzeczy, podnieceni nowymi obrazami i dźwiękami, zapominamy o tym, co jest prawdziwą wartością, o tym, co nas otacza – gubimy się w cywilizacji przesyty. Potrzebujemy nowego myślenia o sensie życia, o szczęściu. W Krainie Wulkanów pokazujemy, że wartością jest to, co mamy u siebie, nasza przyroda, nasze tradycje. W miejsce cywilizacji przesyty proponujemy cywilizację wartości. Chcemy przejścia od ekonomii potrzeb do ekonomii wartości. Wymaga ona silnej identyfikacji z regionem i jego zasobami. Prowadzi także do odkrycia ich na nowo. Po długiej podróży wracamy do siebie”⁴⁹.

7\ Ub[YX'k]n ĩ Y'89AC'J9FG-CB`cz7 58! ?5 G'D8 : !9 X]rc' fl Hd.##k k k 'WUX_Ug'Wta Ł"

Styryjska Kraina Wulkanów jest przykładem regionu, który wy dobył się z trudnego położenia dzięki wyraźnej i ciekawej specjalizacji. Wulkany, choć wygasłe, podpowiadały, jak promować płody ziemi i ich przetwory, dały nowy impuls do rozwoju rzemiosł artystycznych, szczególnie kamieniarstwa, pokazały, że jest to ziemia kipiąca energią – tutaj można ładować swoje akumulatory. Można powiedzieć, że to wszystko już tam było. Wymagało jednak odkrycia, nazwania, zorganizowania, opowiedzenia na nowo.

W Polsce mamy też wygasłe wulkany, jako Kraina Wygasłych Wulkanów zaczyna promować się region Gór i Pogórza Kaczawskiego rozciągający się pomiędzy Legnicą a Jelenią Górą.

Okładka przewodnika
po Krainie Wygasłych Wulkanów

Jak się stać obywatelem Mateuszowego Królestwa?

Obywatelstwo może uzyskać każdy podróżnik, który:

- spędzi na terenie królestwa co najmniej pięć dni w roku;
- przybędzie do królestwa, by poznać dziedzictwo jego kultury i przyrody;
- nie boi się zamkowych duchów i straszylet;
- po królestwie będzie podróżował pieszo, rowerem albo samochodem, aby poznawać jego uroki;
- będzie chronił precudną przyrodę, którą królestwo zostało obdarowane.

Parki tematyczne

W świecie powstało wiele parków tematycznych wzorowanych na Disneylandzie oraz – tak czy inaczej – nawiązujących do idei wymyślonej przez Disneya. W Polsce, mimo kilku prób podejmowania tego typu inwestycji, nie ma jeszcze ani jednego. Wiele jednak wskazuje na to, że takim parkiem staje się Park Jurajski w Bałtowie. Powstaje on stopniowo i, jak na polskie warunki oraz rodzaj zainwestowanego kapitału, bardzo szybko. Warto tu jeszcze dodać, że Park Jurajski jest rzadkim w świecie przykładem tworzenia tego typu przedsięwzięcia siłami lokalnymi, jako projekt z zakresu ekonomii społecznej. Dotychczasowe sukcesy Parku Jurajskiego są przykładem dla wielu gmin wiejskich w Polsce, że nawet w biednej, peryferyjnej gminie, jaką była jeszcze do niedawna gmina Bałtów, można realizować śmiało pomysły przynoszące duże korzyści. Historia powstania Parku Jurajskiego oraz jego oferta pokazana jest na stronie <http://www.baltowski-park.pl/index.php>. Właścicielem Parku Jurajskiego jest Stowarzyszenie „Delta”, które pomogło utworzyć podobny park w Solcu Kujawskim⁵³. Według danych z 2007 roku, Park w Bałtowie, wraz z towarzyszącymi mu atrakcjami, dał zatrudnienie 128 osobom, odwiedza go rocznie ponad 200 tys. osób⁵⁴.

Uczty i imprezy tematyczne

Uczty tematyczne organizowano już w czasach antycznych, ich uczestnicy przebierali się w podporządkowane głównemu tematowi kostiumy, tworzona była odpowiednia sceneria i rekwizyty, podawano stosowne potrawy, przy odpowiedniej muzyce.

„Romantyczny, elegancki, tematyczny, nietypowy? Jaki ma być Wasz ślub? Pomożemy Wam podjąć tę decyzję, a także zrealizujemy Wasze marzenia (...)

Zorganizujemy również wieczór paniński i kawalerski, pełen niekonwencjonalnych pomysłów i dobrej zabawy.

Wesela tematyczne w różnych stylach: romantyczne, klasyczne, rock & roll, lata 20., staropolskie, latino”.

(z ogłoszeń firm zajmujących się organizacją imprez tematycznych)

Dzisiaj imprezy nawiązujące do tradycji uczt tematycznych przygotowują restauracje „tematyczne” serwujące kuchnię wybranych krajów. Organizowane są przyjęcia i zabawy tematyczne w lokalach, które na co dzień nie mają takiej specyfiki.

Miasta kulinarne

Podobnie jak wsie, również miasta szukają nowej tożsamości, nowego wyrazu, nowej identyfikacji. Wiele miast włoskich szuka wyróżnika w kulinariach. Promowane są tam np. miasta chleba⁵⁵, wina⁵⁶, oliwy⁵⁷, a nawet miodu⁵⁸. Recevin – Europejska Sieć Współpracy Miast Wina skupia około 100 miejscowości związanych z winem. Jej celem jest promocja wina oraz enoturystyki (turystyki, w której wiodącym tematem jest wino)⁵⁹. Więcej o specjalizacji miast można przeczytać w rozdziale czwartym poświęconym tworzeniu marki.

Wioska tematyczna to nie zawsze to samo

Określenia wioska tematyczna używa się dziś w wielu kontekstach i nazwa ta może mieć różne znaczenie. Wioska tematyczna może być stoisko na targach, ale wioską tematyczną nazywane są także przestrzenie w świecie wirtualnym – są wioski tematyczne w grach czy na forach internetowych. O uczestnikach konferencji, pracujących w grupie dyskusyjnej, również mówi się niekiedy „wioska tematyczna”. Wioski tematyczne pojawiają się także w turystyce jako zespoły domków dla gości, które mają swoją specyfikę, są podporządkowane jakiemuś tematowi, np. wioska karaibska.

Ciekawa jest też kariera samego słowa „wioska”. Dobrze się ono widać kojarzy, bo używane jest w różnych, dziwnych nawet, połączeniach, np. ze sportem – wioska olimpijska, wioska sportowa⁶⁰; z nauką – wioska uczenia się⁶¹, wioska uniwersytecka⁶²; z rozrywką – wioska filmowa (wypożyczalnia filmów)⁶³; z biznesem i technologią – nazwanie parku technologicznego wioską⁶⁴; ze zdrowiem – „Wioska Zdrowia” jako nazwa szpitala⁶⁵. Ciągłe aktualne pozostaje pytanie, jak te pozytywne, i nowoczesne przecież, skojarzenia ze słowem „wioska” wykorzystać dla dobra prawdziwych wiosek?

PRZYPISY:

- ¹ <http://www.forum.ngo.pl/x/327525>
- ² http://www.dorf-stadterneuerung.at/media/dorf_11590380359102.pdf z 2001
- ³ A właściciel gminy tematycznej, ponieważ w Austrii gmina obejmuje swym zasięgiem jedną lub najwyżej kilka wsi. Sytuacja ta sprzyja tworzeniu wsi tematycznych. Społeczność wsi dysponuje bowiem budżetem oraz władzą polityczną, przez co ma znaczący wpływ na to co się we wsi dzieje.
- ⁴ Por. www.dorf-stadterneuerung.at/downloads/Studie_Themendoerfer_Brunnmayr.doc
- ⁵ http://www.dorf-stadterneuerung.at/media/dorf_1159038008735.pdf
- ⁶ M. Thieme, K. Birkigt, Dorfentwicklung mit wirtschaftlichen Leitbildern zur Erhöhung der lokalen Wertschöpfung (Themendörfer), Infodienst der Sächsischen Landesanstalt für Landwirtschaft, Dresden, 03/2006, s. 15-21
- ⁷ L. Seong – Woo, N. Sou – Yeon, Agro-Tourism as a rural development strategy in Korea, "Journal of Rural Development" nr 29 (6), s. 73 – 75, <http://203.255.236.13/pub/docu/kr/AJ/03/AJ032007BAA/AJ03-2007-BAA-004.PDF>
- ⁸ W. Idziak, Wsie tematyczne (w:) P. Szczepański (red.), Internet w mojej społeczności, FWW, Warszawa 2005
- ⁹ W. Idziak, O odnowie wsi, FWW, Warszawa 2004, s. 44 – 63.
- ¹⁰ K. Herman, Koncepcja wsi tematycznej jako forma ochrony krajobrazu kulturowego na przykładzie Starej Wsi koło Przedborza, <http://www.sztukakrajobrazu.pl/herman.htm>
- ¹¹ S. Zukin, Landscapes of Power, California, 1991
- ¹² J. Hannigan, Fantasy City: Pleasure and Profit in the Postmodern Metropolis. Routledge, New York, , 1999
- ¹³ Dennis R. Judd and Susan S. Fainstein, eds. The Tourist City. New Haven, Conn., and London: Yale University Press, 1999.
- ¹⁴ M. Gottdiener, The Theming of America: Dreams, Visions, and Commercial Spaces. Westview Press, Boulder, 1997.
- ¹⁵ J. Morgan, Disney's Dream Town, <http://www.americansc.org.uk/Online/Celebration.htm>
- ¹⁶ <http://www.idealcity-invisiblecities.org/about/>
- ¹⁷ http://www.strasburgpa.com/business_pages/amish_village.asp
- ¹⁸ http://www.utah.com/cities/slc_history.htm
- ¹⁹ <http://www.arcosanti.org/>
- ²⁰ M. Czornik, Promocja miasta, AE Katowice 2005; T. Domański (red.), Marketing terytorialny. Strategiczne wyzwania dla miast i regionów, Centrum Badań i Studiów Francuskich, Instytut Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1997; A. Klasik, F. Kuźnik (red.), Zarządzanie strategiczne rozwojem lokalnym i regionalnym, AE, Katowice 2001; W. Langer, Strategiczny marketing w rozwoju jednostki terytorialnej, AE, Katowice, 2007; T. Markowski (red.), Marketing terytorialny, Studia KRZK PAN, tom XV, Warszawa 2006; T. Markowski, Zarządzanie rozwojem miasta PWN, Warszawa 1999. H. Szwed, M. Filorek (red.), „Marketing terytorialny. Możliwości aplikacji, kierunki rozwoju”, praca zbiorowa, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Poznaniu, Poznań, 2005. A. Szromnik, „Marketing terytorialny”, Uniwersytet Łódzki, Łódź 1997.
- ²¹ J. Mueller, Marketing miejsc: atrakcyjny slogan to nie wszystko, "Mpk-T", nr 157, 1-02-2007.
- ²² <http://www.kamianna.pl/xostach.htm>
- ²³ <http://www.rudnik.pl/>
- ²⁴ B. Morton, Larps and their cousins through the ages, http://www.liveforum.dk/kp07book/lifelike_morton.pdf
- ²⁵ J. Huizinga, Homo ludens. Zabawa jako źródło kultury, Czytelnik. Warszawa 1998, s. 7.
- ²⁶ Op. cit., s. 7 – 11.
- ²⁷ B. Joseph Pine II and James H. Gilmore, The Experience Economy, <http://www.managingchange.com/masscust/experien.htm>
- ²⁸ www.tur-info.pl/p/ak_id,18573,,rekonstrukcje
- ²⁹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Gra_miejska
- ³⁰ www.herrnbaumgarten.at/
- ³¹ <http://www.vasles.info/>
- ³² http://www.cekcyn.pl/index.php?option=com_content&task=view&id=11&Itemid=14
- ³³ Por. P. Dellios The Museumification of the Village: Cultural Subversion in the 21st Century <http://www.international-relations.com/wbcm5-1/WbPaulette.htm>
- ³⁴ <http://www.scv.com.my/main.asp>
- ³⁵ <http://www.shangana.co.za/>
- ³⁶ <http://www.cultural-village.com/>
- ³⁷ <http://trzykultury.org/>
- ³⁸ http://www.tarchalice.info/izba_muzealna.php
- ³⁹ <http://pagesperso-orange.fr/ecomusee.truffe/>
- ⁴⁰ <http://ecomusee-avesnois.fr>
- ⁴¹ <http://www.ecovillage.org/>
- ⁴² <http://www.gen-europe.org/>
- ⁴³ http://zielona.org/Czym_jest_ekowioska
- ⁴⁴ K. Meyer – Cech, Themenstrassen in Oesterreich – Brueckenschlag zwischen Regionalentwicklung und Tourismus, G. Weber (red.) Touristische Themenstrassen. IRUB, Wien, 2004, s. 15.
- ⁴⁵ http://www.wittelsbacherland.de/public_main_modul.php?bm=&unit=&ses=&document_id=426

- 46 <http://www.weinstrasse.com/en/>
- 47 <http://grandried.fr/248000018.html>
- 48 <http://www.vulkanland.at>
- 49 http://stainz-straden.gv.at/content/e46/e177/e482/blob_html?key=file&lang=ger
- 50 <http://www.krainazubra.pl/index.html>
- 51 http://www.magiapodrozy.pl/magia/krainy_ego.html
- 52 <http://www.matusovo-kralovstvo.sk/>
- 53 <http://www.juraparksolec.pl/>
- 54 http://iframe.maszszanse.pl/upload/PDF/1Atlas_Dobrych_Praktyk_Baltow.pdf
- 55 <http://www.cittadelpane.it/>
- 56 <http://www.cittadelvino.it/ctdv/index.bfr>
- 57 http://www.cittadelolio.it/spip.php?page=eventi_schede&id_article=406&archivio=on
- 58 http://www.cittadelmiele.it/area_istituzionale_c1.asp
- 59 <http://www.cittadelvino.it/en/network-en/the-european-network>
- 60 <http://www.hertssportsvillage.co.uk/home/index.html>
- 61 <http://www.siafvolterra.it/en/village.php>
- 62 <http://www.universityvillage.com/>
- 63 <https://www.cinemail.ca/movievillage/>
- 64 <http://emeagwali.com/speeches/igbo/Abuja-Technology-Village.pdf>
- 65 <http://www.nexusproperties.com/download/soch.pdf>